

Gayrisafi Yurt İçi Hasıla (GSYH) üçüncü çeyrek değerlerine ilişkin veriler Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından 02 Aralık 2019 tarihinde yayımlandı.

TÜİK tarafından çeyreklik dönemlerde yayımlanan GSYH değerleri, Ulusal Hesaplar Sistemi'nde tahmin edilen temel büyüklüklerin en önemlisi ve odak noktasıdır. GSYH, bir ülkedeki belirli bir dönemde üretilen mal ve hizmetlerden dolayı oluşan katma değere ilişkin standart bir ölçü olarak değerlendirilebilir. GSYH'nin üretimdeki değişiminin daha sağlıklı ölçülebilmesi için enflasyon etkisinin arındırılmasıyla zincirlenmiş hacim endeksi hesaplanmaktadır.

Cari fiyatlarla hesaplamalarda; gerçek değişimlerle birlikte fiyat hareketleri de kapsamaktadır. Yalnızca gerçek değişimlerin izlenebilmesi için fiyat değişikliklerinden gelen etkinin giderilmesi gerekmektedir. Zincirlenmiş hacim endeksleriyle elde edilen GSYH, bu etkiyi yok ederek; belli bir dönemde yer alan gerçek değişimleri ölçmektedir.¹

Fiyat değişimlerinin etkisinden arındırılıp yalnızca gerçek değişimin ölçülmesi için ise fiyat yapısının güncel olması gerekmektedir. Ardışık iki yıl hesaplamalarında sabit bir yıldaki fiyatın kullanılmasının yerine önceki yılın fiyatları kullanılarak zincirlenmiş hacim endekslerine ulaşıldığında; fiyat değişimlerinden arındırma işlemi daha sağlıklı olmaktadır. Ancak zincirleme yöntemler kullanıldığı durumlarda göreceli fiyatlar değiştiği için toplamsal olmama sorunu (nonadditivity problem) yöntemin bir dezavantajı olarak karşımıza çıkmaktadır.²

Tablo 1'de görüldüğü üzere GSYH zincirlenmiş hacim endeksinin (2009=100) bir önceki yılın aynı dönemine göre değişim oranı ile hesaplanan GSYH büyüme hızı, 2019'un üçüncü çeyreğinde yüzde 0,9 seviyesinde gerçekleşmiştir. Öte yandan endeks bir önceki çeyreklik döneme (2019 yılı ikinci çeyrek) göre ise yüzde 9,4 artış göstermiştir. GSYH 2019 yılının üçüncü çeyreğinde, geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 11,6 artarken bir önceki çeyreğe göre yüzde 11,8 artarak 1 trilyon 145 milyar 99 milyon TL değerini almıştır.

Gayrisafi Yurt İçi Hasıla'yı oluşturan faaliyetler incelendiğinde; 2019 yılının üçüncü çeyreğinde bir önceki yılın aynı çeyreğine göre zincirlenmiş hacim endeksi olarak; tarım sektörü toplam katma değeri %3,8, sanayi sektörü %1,6 arttı ve inşaat sektörü %7,8 azaldı. Ticaret, ulaştırma, konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetlerinin toplamından oluşan hizmetler sektörünün katma değeri ise %0,6 arttı. (Tablo 3).

¹ TÜİK Dönemsel Gayrisafi Yurt İçi Hasıla / hesaplama kuralları

² A.g.e

Tablo 1: Gayrisafi Yurtiçi Hasıla Sonuçları, 2018-2019

Yıl	Çeyrek	Cari fiyatlarla (Milyar TL)	Cari fiyatlarla (Milyar \$)	Zincirlenmiş hacim endeksi (2009=100)	Endeks değişim oranı* (%)
2018	I	790	207	158,5	7,4
	II	890	206	173,3	5,6
	III	1.026	190	184,8	2,3
	IV	1.017	186	180,7	-2,8
	Yıllık	3.724	789	174,3	3,1
2019	I	922	172	154,9	-2,3
	II	1.024	175	170,6	-1,6
	III	1.145	202	186,6	0,9

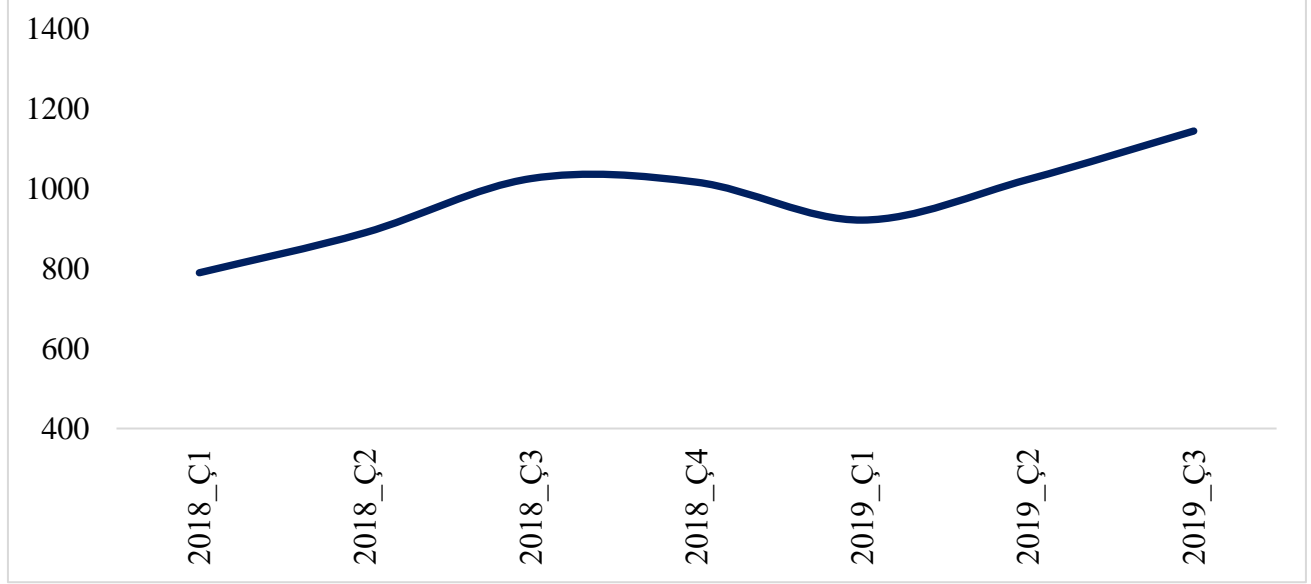
*Bir önceki yılın aynı dönemine göre enflasyon değişimi

Gelir yöntemi ile hesaplanan GSYH, ekonomideki üretici birimlerin elde ettiği maaş, ücret gelirleri, işletme karı ve devletin elde ettiği çeşitli vergi gelirlerinden oluşmaktadır. Gelir yöntemiyle hesaplanan GSYH bileşenlerinin Gayrisafi Katma Değer (GSKD) içerisindeki payları incelendiğinde, işgücü ödemelerinin cari GSKD içerisindeki payı geçen yılın aynı döneminde yüzde 31,3 iken bu oranın 2019 yılının üçüncü çeyreğinde yüzde 33,4 olduğu görülmektedir. Net işletme artığı/karma gelirin payı ise yüzde 52'den yüzde 49,3'e düşmüştür (Tablo 2).

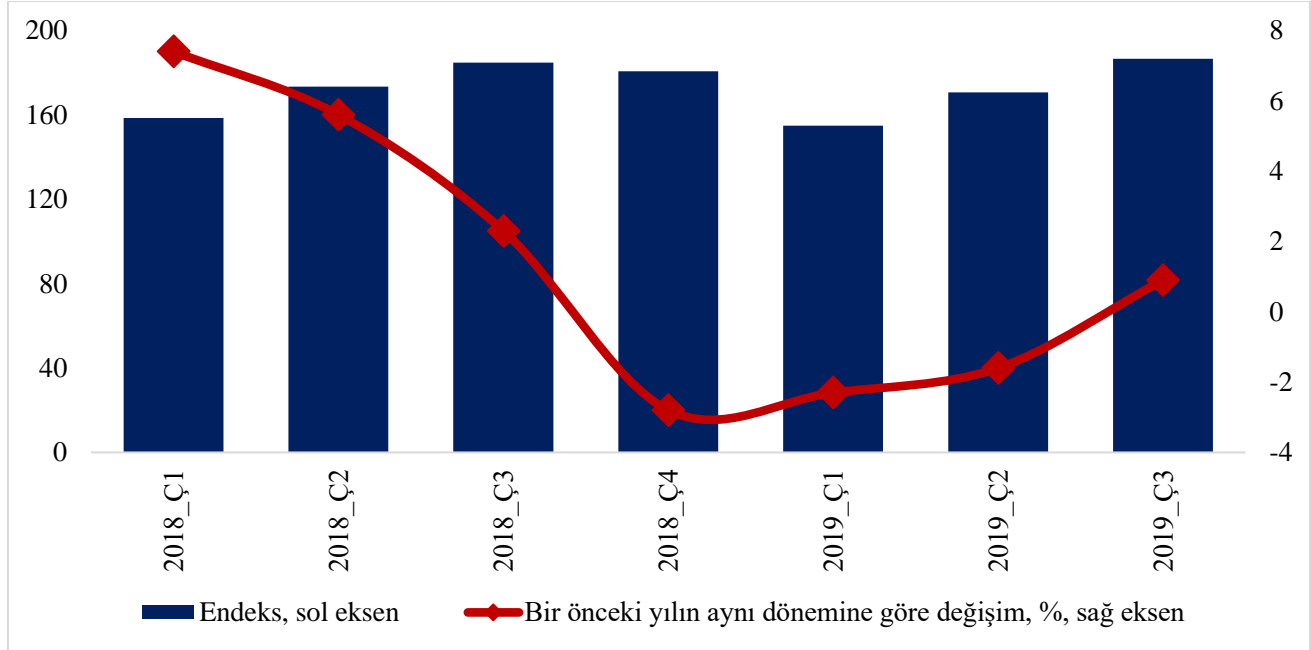
Tablo 2 Gelir yöntemiyle GSYH bileşenlerinin Gayrisafi Katma Değer içerisindeki payları, %, 2018-2019

Yıl	Çeyrek	İşgücü ödemeleri	Üretim üzerindeki net vergiler	Sabit sermaye tüketimi	Net işletme artığı/Karma gelir
2018	I	38,2	-0,9	19,3	43,4
	II	35,6	-1	18,2	47,2
	III	31,3	-0,4	17,1	52,0
	IV	31,5	-0,8	18,5	50,7
	Yıllık	34,1	-0,8	18,3	48,3
2019	I	39,1	-0,9	21,2	40,5
	II	37,0	-0,7	19,3	44,4
	III	33,4	-0,4	17,7	49,3

Şekil 1: 2018-2019 III. Çeyrek 2019 zaman aralığında GSYH değişim, çeyreklik dönem, milyar TL

Şekil 2: GSYH, harcama yöntemiyle zincirlenmiş endeks ve değişim oranları, I. Çeyrek 2018- III. Çeyrek 2019

Tablo 3: GSYH, , iktisadi faaliyet kollarına göre A10 düzeyinde zincirlenmiş hacim, endeks ve değişim oranları, III. Çeyrek: Temmuz - Eylül, 2019

		Hacim (Milyar TL)					Endeks					Bir önceki yılın aynı çeyreğine göre değişim oranı				
		2018 IV. Çeyrek		Çeyrek			2018 IV. Çeyrek		Çeyrek			2018 IV. Çeyrek		Çeyrek		
				I	II	III			IV	I	II			III	IV	I
2019	Tarım, ormancılık ve balıkçılık	25	10,8	18,0	57,7	-	122,1	53,2	88,6	284,3	-	-0,5	2,7	4,2	3,8	-
	Sanayi	89	80,8	84,8	85,4	-	193,0	175,4	184,2	185,4	-	-6,4	-3,9	-2,6	1,6	-
	İmalat sanayi	74	67,0	71,0	70,8	-	194,7	177,0	187,4	187,0	-	-7,4	-4,2	-3,3	1,4	-
	İnşaat	31	24,7	29,4	31,3	-	220,6	176,0	209,4	222,7	-	-8,7	-9,2	-	-	-
	Hizmetler	107	89,2	99,8	106,3	-	196,5	164,1	183,6	195,6	-	-0,3	-3,4	-0,1	0,6	-
	Bilgi ve iletişim	15	10,6	11,8	11,4	-	228,2	156,7	173,7	167,6	-	2,9	1,4	2,6	1,5	-
	Finans ve sigorta faaliyetleri	15	19,6	22,8	17,6	-	161,2	209,4	243,1	188,0	-	-16,2	2,9	5,3	2,0	-
	Gayrimenkul faaliyetleri	36	36,2	35,7	35,8	-	137,4	138,3	136,1	136,5	-	4,7	1,6	2,8	2,4	-
	Mesleki, idari ve destek hizmet faaliyetleri	25	19,7	21,6	22,0	-	226,5	177,2	193,7	197,6	-	-10,2	-	-	0,7	-
	Kamu yönetimi, eğitim, insan sağlığı ve sosyal hizmet faaliyetleri	45	46,1	46,7	46,5	-	151,6	155,3	157,4	156,6	-	5,7	8,9	2,3	4,8	-
	Diğer hizmet faaliyetleri	8	8,1	7,9	8,0	-	170,4	165,9	163,3	165,1	-	-2,6	-1,7	-2,8	1,6	-
	Sektörler toplamı	400	345,6	378,0	414,5	-	179,5	155,1	169,7	186,1	-	-2,3	-1,8	-1,2	0,9	-
	Vergi-sübvansiyon	51	41,0	48,2	51,5	-	189,5	151,8	178,3	190,4	-	-8,1	-6,9	-4,2	1,4	-
	Gayrisafi yurt içi hasıla (alıcı fiyatlarıyla)	451	386,8	426,2	466,1	-	180,5	154,9	170,6	186,6	-	-3,0	-2,3	-1,6	0,9	-

İl bazında GSYH değerleri incelendiğinde 2017 yılı verilerine göre 970 milyar TL ile İstanbul ilk sırada yer alırken, İstanbul'u 281 milyar TL ile Ankara ve 191 milyar TL ile İzmir takip etmektedir. Bu illerin ardından sırasıyla Bursa, Kocaeli ve Antalya gelmektedir. Öte yandan en düşük GSYH değerine sahip iller ise sırasıyla Bayburt, Ardahan ve Tunceli'dir. Bu illerin sahip olduğu GSYH değerleri ise yine sırasıyla 1,8 milyar TL, 2,2 milyar TL ve 2,7 milyar TL'dir. İllerin 2017 yılı GSYH değerlerinin harita üzerinde gösterimi ise Ek-1'de verilmiştir.

Üretim yöntemi ile hesaplanan GYSH değerlerinde tarım, ormancılık ve balıkçılık, hizmetler ve sanayi sektörlerinin GSYH içindeki payları incelendiğinde hizmetler yıllık ortalama yüzde 60,7 ile en yüksek paya sahiptir. Sanayi sektörü yıllık ortalama yüzde 32,9, tarım, ormancılık ve balıkçılık sektörü ise yıllık ortalama yüzde 6,4'lik bir paya sahiptir (Tablo 4). Tarım, ormancılık ve balıkçılık sektörü 2019 yılı içerisinde üçüncü çeyrekte GSYH'den aldığı payı önceki çeyreğe göre artırarak yüzde 12,8 seviyesinde gerçekleşmiştir. Öte yandan 2019 yılı ikinci çeyreğine göre hizmetler sektörünün GSYH'den aldığı pay 4,2 yüzde puan azalırken sanayi sektörünün payı son çeyrekte 3,5 yüzde puan azalmıştır.

Tablo 4: GSYH içindeki sektörlerin payı, 2019

	Sektörlere göre cari fiyatlarla değer payı				
	Yıllık	Çeyrek			
		I	II	III	IV
Tarım	6,4%	3,1%	5,0%	12,8%	-
Sanayi	32,9%	32,7%	31,9%	28,4%	-
Hizmetler	60,7%	64,1%	63,1%	58,9%	-

Diğer bir yandan ülkelerin büyüme oranları uluslararası düzeyde incelendiğinde, Türkiye, 2017 yılında yüzde 7,4'lük bir GSYH büyümesi ile dünya genelinde en fazla büyüme gösteren 12'nci ülke konumundayken 2018 yılı verilerine göre 2,6 büyüme oranı ile 118. sıraya gerilemiştir. (Tablo 5). Türkiye, sahip olduğu 766,5 milyar dolar GSYH ile dünyanın 19'nci büyük ekonomisi olmasına karşın dünya geneline göre görece durağan bir büyüme performansı sergilemiştir.

Tablo 5: Ülkelerin büyüme oranları ve dünyadaki sıralamaları, ilk 15 ülke, 2018

	BÜYÜME ORANI, %	SIRA
Ruanda	8,7	1
Gine	8,7	2
Bangladeş	7,9	3
Libya	7,8	4
Kamboçya	7,5	5
Fildişi Sahili	7,4	6
Tacikistan	7,3	7
Vietnam	7,1	8
Hindistan	7,0	9
Dominik Cumhuriyeti	7,0	10
Moğolistan	6,9	11
Benin	6,9	12
Etiyopya	6,8	13
Senegal	6,8	14
İrlanda	6,7	15
Türkiye	2,6	118

Kaynak: Dünya Bankası

Dünya Bankası'nın tanımladığı gelir gruplarına göre belirlenen grupların büyüme oranları incelendiğinde 2018 yılında düşük gelirli ülke grubunun yıllık ortalama yüzde 5,1, düşük-orta gelir grubunun yıllık ortalama yüzde 5,3, üst-orta gelir ülke grubunun yıllık ortalama yüzde 4,8 ve yüksek gelirli ülke grubunun yıllık ortalama yüzde 2,2, büyüme sergilediği görülmüştür. Türkiye ise içinde bulunduğu grup olan üst-orta gelir grubunun ortalama sergilediği büyüme oranından çok daha fazla büyüme sergilediği görülmektedir. Diğer bir açıdan Dünya Bankası ve IMF(International Monetary Fund) tarafından ülkeler için hesaplanan gelecek dönemlere ait büyüme tahminleri incelendiğinde, Türkiye'nin 2018 yılında yüzde 3,5 seviyelerinde büyümesi beklenirken 2019 yılında bu oranında yüzde 0,4 ile 1,6 seviyelerinde seyretmesi beklenmektedir. Daha sonraki yıllarda da 2017 yılına nazaran çok daha düşük büyüme sergilemesi beklenen Türkiye'nin en hızlı büyüyen ekonomiler sıralamasındaki 12'ci sıradaki yerini kaybetmesi beklenebilir.

Tablo 6: Dünya Bankası ve IMF'in Türkiye için gelecek dönem büyüme tahminleri, %

	DB	IMF
2018	3,5	3,5
2019	1,6	0,4
2020	3,0	2,6
2021	4,2	2,1
2022	-	2,2
2023	-	2,6

Ek: İllerin GSYH değerleri, 2017

